

Sempozyum

**“Aramızdan Ayrılışının 50. Yılında Hasan Âli Yücel’den
Günümüze Eğitim, Bilim, Kültür Politikaları”
(25-26 Şubat 2011)**

Alev GÖZCÜ*

Özet

İzmir ‘de Yeni Kuşak Köy Enstitüleri tarafından önemli bir etkinlik gerçekleştirildi. Bu etkinlik Hasan Ali Yücel’in ölümünün 50. Yılı anısına onun Milli Eğitim Bakanlığı dönemindeki faaliyetlerini, dönemin eğitim ve kültür politikalarının anlaşılmasını ve bugünün eğitim sorunlarına ışık tutulmasını hedeflemişti.

Anahtar Kelimeler: Hasan Ali Yücel, Köy Enstitüleri, Kültür Politikası.

**“Politics of Education, Science and Culture From Hasan Ali Yücel to Nowadays, In
the 50th Anniversary of his Deathday”
(25-26 February 2011)**

Abstract

An important event had been realized by the New Generation Village Institutes in Izmir. This event aimed to lighten activities of Hasan Ali Yücel during his National Education Ministry period educational and cultural politics of the period and today’s educational problems.

Keywords: Hasan Ali Yücel, Village Institutes, Cultural Politics.

---

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Öğretim Elemanı,
(alev.gozcu@deu.edu.tr).

İzmir, pek çok yönden Türkiye’de öncü bir kent olarak nitelendirilir. Bu özelliği onun için bir kimlik vurgusu haline de gelmiştir. Demokrasinin, çağdaşlığın; toplumsal yaşantıda batılı tarzın öncüsü olarak tanımlanan özellikleriyle, İzmir bu ilgi çekici yanını hep korumuştur. Böylesine önemli konularda, farklılığını öne çıkarmış bu kent, kültür konularında da duyarlılık göstermektedir. Pek çok sempozyum, kongre, panel ve bu türde etkinliklerin yanı sıra; önemli bir sivil toplum örgütü tarafından gerçekleştirilmiş ve erken Cumhuriyet Dönemi’nin en önemli üç aydınlanmacısını ele alan bilimsel etkinlikler de yine İzmir’de yapıldı. Bu üç kişi; Atatürk Dönemi’ndeki etkinlikleri ve uygulamalarıyla adı ve ünü beyinlere kazınmış olan Mustafa Necati, Köy Enstitülerinin önemli öncülerinden İsmail Hakkı Tonguç ve Hasan Ali Yücel’dir. Bu etkinlikleri gerçekleştirilen sivil toplum örgütü; Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği’ydi...

Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği, 2001 yılında kurulmuş, genç bir sivil toplum örgütlenmesi olmasına karşın; bu önemli etkinliklerle, kısıtlı olanaklara istenirse nelerin başarılabilceğini gösterme adına önemli bir başarıya da imza atmıştır.

Dernek, Cumhuriyetin önemli bir eğitim projesi olan Köy Enstitüsü çıkışlıların, kurucularının, çalışanlarının, yakınlarının bu aydınlanma kültürünü ve anlayışını gelecek kuşaklara taşımak amacıyla kurulmuştu. Derneği kuranlar; Köy Enstitüleri’nin acı sonucuna bakıp, bu süreci olmuş ve tamamlanmış bir süreç olarak görmüyorlardı. Köy Enstitüleri geçmişte kaldı demek şöyle dursun, kapatıldığından bu yana yazılanlar, söylenenler, tartışılanlar ve ortaya çıkan belgeler bu sistemin pırlantılarını gün ışığına çıkarıyordu. Pek çok batılı eğitimcinin hayranlığını kazanan bu eğitim kurumlarının siyaset oyunlarına nasıl kurban gittiğini burada uzun uzadıya anlatma gereği bulunmuyor. Ancak, bu derneğin kuruluşuna öncülük edenler; o döneme özgü aklını kullanabilen, sorgulama kültürüne sahip, üretken, yaşama sınıksız bağlı laik demokrat yurttaşlar, öğretmenler, sağlıkçılar yetiştirme amacını taşımaktaydılar. Köy Enstitüleri dönemine ilişkin pek çok zenginlik ve birikim, gelecek kuşaklara ulaşınsınlar diye bir belgelik oluşturulmuştu. Toplumda akıl ve bilimi egemen kılmak ve daha demokrat ve bağınazlıktan arınmış bir toplum özlemine yönelmişlerdi. Anlaşıyor ki bu duyarlılık, zorunlu olarak onları; geçmişe

PROGRAM

Aramızdan Ayrılışının 50. Yılında

Hasan-Âli YÜCEL

Eğitim, Bilim, Kültür Politikaları

SEMPOZYUMU

25 - 26 Şubat 2011

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Düzenleyen Kuruluşlar:
Balçova Belediyesi
Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği

dönük çabalarında, zaten kuruluş amaçları ile örtüşen, Cumhuriyet dönemi aydınlanmacılarıyla buluşturmuştu. Bu nedenle; bir yönüyle Köy Enstitülerinin tarihi ve çalışmalarıyla adı ve yaptıkları kesişmiş aydınlanmacı kişilikler; onların ilgi alanlarına giriyordu: Örneğin, ünlü romancı Fakir Baykurt'u değişik yönleriyle ele alan etkinlikleri belleklerdeki tazeliğini ve diriliğini hala korumaktadır.

Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği, 2-3 Ocak 2009 tarihleri arasında önce "Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyumu", 20-22 Mayıs 2010 tarihleri arasında "Aramızdan Ayrılışının 50. Yılında Eğitim Devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç" sempozyumunu düzenlemişti. Bu yıl bu süreci ve bir öncekilerinin felsefesini tamamlayan Hasan Ali Yücel'in adını taşıyan "Aramızdan Ayrılışının 50. Yılında Hasan Ali Yücel'den Günümüze Eğitim, Bilim, Kültür Politikaları" konulu sempozyum yukarıda sözü geçen etkinliklerin bir devamı olarak 25-26 Şubat 2011 günleri arasında yine İzmir'de gerçekleştirildi. Bu önemli etkinliğin ortaya çıkma nedeni "bir dönemin unutulmaz Milli Eğitim Bakanı" Hasan Ali Yücel'i anmak ve onun eğitim, kültür, bilim ve sanat anlayışını ve kendi döneminin uygulamalarını konuşmaktı. Yer, İzmir Ekonomi Üniversitesi'ydi. Sempozyum düzenleme kurulu bu bilimsel etkinlikle Türkiye'nin "yoğunlaşan eğitim, kültür sorunlarının çözümüne yeni ufuklar, aydınlık bir pencere açmasını" amaçlamış.

İki gün boyunca devam eden sempozyum iki ayrı salonda gerçekleşti. Yaklaşık 80 bildirinin tartışıldığı bu etkinlikte, akademisyenlerin yanı sıra yazar, gazeteci, siyasetçi, öğretmen, gibi çeşitli çevrelerin katılımı ve yoğun ilgisi vardı. Amaç, bugünün Türkiye'sine uzanan tarihsel süreçte söz konusu alanlarda Yücel'den beri nelerin nasıl değiştiğini anlamaya çalışarak yeni hedefler ve politikalar üretmeye yarayacak düşünceleri tartışmaktı.

Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği'nin ve Derneğin Başkanı Prof. Dr. Kemal Kocabaş'ın, Hasan Ali Yücel'in torunu Yar. Doç. Dr. Güzel Yücel'in çabaları ile gerçekleşen bu bilgi şöleni en az dernek kadar sempozyumun gerçekleştiği ilçe olan Balçova'nın Belediye Başkanı Mehmet Ali Çalkaya'nın aynı Belediye'nin Kültür Müdürü Tuğrul Keskin'in de önemli katkıları vardı. Bir başka katkı ise Dokuz Eylül Üniversitesi İsmail Hakkı Tonguç Köy Enstitüleri Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin (KETAM) ve adı geçen Üniversitenin Rektörü Prof. Dr. Mehmet Füzün'ündü.

Yücel, 1938-1946 yılları arasında yaklaşık sekiz yıl süren Milli Eğitim Bakanlığı döneminde son derece önemli işlere imza atmıştır. Bu önemli işler arasında hiç şüphe yok ki onun İsmail Hakkı Tonguç'la birlikte hayata geçirdiği Köy Enstitülerinin ayrı bir yeri vardır. "Türk Vatanının dağlarında, bayırlarında ve kırlarında, hatta en ücra yerlerinde kendi kendine açıp solan çiçek bırakmayacağız." Bu sözler Yücel'in, eğitim felsefesini göstermişti. Bu doğrultuda Köy Enstitüleri eğitimin, Anadolu'nun en ücra köşelerine yaygınlaştırılmasını ve yoksul köy çocuklarının hayatlarını aydınlık hale getirmek için kurulmuştu.

Hasan Ali Yücel'in "aşılamayan Milli Eğitim Bakanlığı" döneminde yapılan faaliyetler arasında; Birinci Neşriyat Kongresi, Birinci ve İkinci Maarif Şurası, Tercüme Heyeti'nin Toplantısı, Birinci Coğrafya Kongresi, Gramer Komisyonu ilk toplantısı, Felsefe Terimleri Komisyonu toplantısı, Dördüncü Dil Kurultayı, Üçüncü

Türk Tarih Kongresi, Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonu ilk toplantısı, Beden Eğitimi ve Spor Şurası çalışmaları vb. saymak gerekir. Onun çok yönlü ve üretken düşün dünyası görevde olduğu yıllarda Türk Eğitim Sistemine oldukça ivme kazandırdı. 1897 yılında Osmanlı Devleti'nin sancılı yıllarında dünyaya gelen Hasan Ali Yücel'in, düşün dünyasının şekillenmesinde kuşkusuz bu sancılı dönemin fikir hareketliliğinin de büyük etkisi vardı. O hiç şüphe yok ki Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü ve ülkeyi geliştirmek ve kalkındırmak için yapmak istediklerini en iyi anlayan, özümseyen isimlerden biriydi de aynı zamanda.

Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği'nin Başkanı Prof. Dr. Kemal Kocabaş'ın da belirttiği gibi Hasan Ali Yücel, "Çok genç yaşta ülkenin eğitim ve kültür sorunları üzerinde yoğunlaşan, makaleler, kitaplar yazarak kendisini Cumhuriyet yönetim kadrolarına hazırlayan, Mustafa Kemal'i çok iyi anlayan ve yaptıklarıyla Mustafa Kemal'i yaşadığı yıllara taşıyan, aktaran bir eylem adamı, bir devrimci"ydi.

Gerçekten de onun Milli Eğitim Bakanlığı döneminde, Türkiye tam anlamıyla kültür aydınlanmayı yaşamıştır. Prof. Özdemir Nutku'ya göre o, "Cumhuriyet Tarihimizin Promete'si"dir. Yani Yücel de tıpkı Prometheus gibi insanlığı tüm engellemelere karşın aydınlığa kavuşturabilmek için "insanı şaşırtacak bir enerji ve özveriyle" çalışmış ve "Türkiye'yi aydınlığa götürecektir kültür meşalesinin ateşini yakmayı" başarmıştır. Hasan Ali Yücel'i Promete'ye benzeten Özdemir; Yücel'i "kendi ülkesinin insanlarına bağısız ve ilgisiz kalmamış aydınlığın ateşini insanlığın hizmetine sunmuş" bir kişi olduğu için kültür yaşamımızın Prometesisi olarak tanımlamıştır.

Sunulan bildirilerin pek çoğunda da Hasan Ali Yücel, Doğu ve Batı'yı sentezleyebilmiş bir aydın, hem "bir düşünce hem de eylem adamı" yani çok yönlü bir insan tanımlanmıştır. Onun bu özelliği uluslar arası arenada da dikkatten kaçmamış ve Yücel dünya çapında bir aydınlanma insanı olarak değer görmüştür. Bu kapsamda Hasan Ali Yücel'in Doğumunu 100. Yılında yani 1997'de Birleşmiş Milletler Örgütü, Yücel saygıyla anmıştır.

Bunun yanı sıra Hasan Ali Yücel'in düşün dünyasında Yakup Kepenek'in de vurguladığı gibi özgürlük kavramının ayrı bir yeri olmuştur. Sanırım bu tüm "aydınların" ortak özelliklerinden ya da aydın olmanın gereklerinden biridir. Yakup Kepenek, "Hasan Ali Yücel'de "Hürriyet" Kavramı" başlıklı bildirisini Yücel'in düşüncesi ve uygulamalarındaki özgürlük vurgusuna ayırmış ve bildirisini; "Tarih toplumu geriye götürmek isteyenlerle onun özgürlük yolunda ilerlemesine çalışanların savaşmalarının örnekleriyle doludur. Bu bir türlü sonu gelmeyen savaşımardan, eninde sonunda, özgürlükçüler üstün gelecektir. Yücel'in kanıtladığı gerçek budur" diyerek tamamlamıştır.

Hasan Ali Yücel'in torunu Güzel Yücel Gier'in anlatımıyla Hasan Ali Yücel, "Türkiye'de kültür reformunu gerçekleştirmiş, devlet adamı, şair, yazar, müzikçisi, aydın, gelmiş geçmiş en önemli ve o devrin en güzel gözlü Milli Eğitim Bakanı, Köy Enstitülerinin kurucusu..." ydu.

Ülkemizin önemli tarihçilerinden biri olan Seçil Karal Akgün, Atatürk'ün ölümü sonrasında böylesine önemli bir göreve getirilmiş olan Hasan Ali Yücel'in görevini, "Türk Devriminin getirdiği yeniliklerle onlara karşı doğan duygulu tepkileri

akılcı uyuma dönüştürürken bir yandan da dünyada komünizm, faşizm, nasyonal sosyalizm gibi aşırı ideolojilerin boy gösterdiği o günlerde Türk gençlerinin bu akımların katı kurallarına kapılmayarak ülkenin demokrasiye bağlılığını oluşturup pekiştirecek bir eğitim sistemiyle yetişmelerini sağlamak” olarak tanımlamıştır.

Bu önemli bilgi şöleni sadece Hasan Ali Yücel döneminin eğitim ve kültür politikalarını konuşmakla kalmadı aynı zamanda bugünün Türkiye’sinin eğitim sorunları ve bunlara getirilecek çözüm önerileri üzerinde duruldu. Bu noktada özellikle eğitimin giderek piyasalaşması, üniversite özerkliğinin ortadan kalkması, nitelikli öğretmen yetiştirme sorunu başta olmak üzere pek çok başka konu üzerinde duruldu.

Gerçektende ülkemizin eğitimle ilgili sorunları çözülmedikçe toplumun, kalkınması refah içinde yaşaması, mutlu, sağlıklı olması mümkün olamayacaktır. Sayısal veriler açısından öğrenimin değişik kademelerinden onca mezun vermiş olmamıza karşın; karşılaştığı sorunları çözemeyen, sorumluluk duygusu ve bilinci yeterince gelişmemiş, bireyciliği alabildiğine artmış, emeksiz ve kısa yoldan zengin olma düşü kuran ve toplumun sorunlarına duyarsız kitlelerle karşı karşıya olmaya devam edeceğiz. Bu tablo ise giderek mutsuzluğu artmış, sosyal sorunları çığ gibi büyümüş ve ideali olmayan bir toplumun şekillenmesine yardım etmekten başka bir işe yaramayacak. İşte böylesi olumsuz bir tabloyla karşı karşıya kalmamak, Türkiye’nin geleceği için; sempozyumda da dikkat çekilen sorunlar üzerinde dikkatle düşünülmeli ve bunlara başta üniversitelere- akademik dünya olmak üzere-, diğer eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları, dernekler konuyla ilgili kamu kuruluşları ve nihayet ilgili Bakanlığın ortak katkılarıyla çözüm getirilmeye çalışılmalıdır.

“Aramızdan Ayrılışının 50. Yılında Hasan Ali Yücel’den Günümüze Eğitim, Bilim, Kültür Politikaları” konulu etkinlik göstermiştir ki Türkiye’nin geçmişinde yukarda sözünü ettiğimiz sorunlarla başa çıkabilecek bilgi birikimi ve tecrübe tarihimizde vardır. Bunu efsaneleşmiş bir Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel’in ülkemiz ve dünya için örnek alınabilecek kararlılığında, azminde, sabrında, çalışma yönteminde ve başarılarından izlemek mümkündür. Zaman zaman “tarihimizle yüzleşelim” ya da “tarihimizle yüzleşmekten korkmayalım” şeklinde geçmişini anımsamak isterken bunda bir mana barındıranları duymuşuzdur. Evet, gerçekten de tarihimizle yüzleşelim; çünkü o vakit orada Hasan Ali Yücel gibi daha nice değerler yetiştirebilmiş bir kültürü sakladığımızı görerek bundan hareketle daha büyük işler yapma cesareti ve azmine kavuşacağız.

Bu çerçevede Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği’nin; kamuoyunun bu sorunlara dikkat çekmek ve aynı zamanda bu sorunlara çözüm getirmek amacıyla yaptığı bu önemli etkinliğin, bu çerçevede geliştirilen çözüm önerilerinin üzerinde dikkatle durmakta gerekir.

Bu sempozyumun bir güzel tarafı da sempozyumda katılımcıların sundukları bildirilerin önceden bir araya getirilerek Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği tarafından yayımlanarak, sempozyum günü katılımcılara ve izleyicilere dağıtılmış olmasıdır.” Söz uçar yazı kalır”. Bu etkinliğin kitap haline gelmiş olmasıyla, ortaya çıkan onca bilgi ve öneri kaybolmamış oldu.

Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği'nin sempozyum boyunca ve sonuç bildirgesinde üzerinde durduğu tema "Türkiye'de aydınlanma ışığı sönmedi ve sönmeyecek" oldu.

Bu ışığa ve onun gücüne, özellikle Türkiye gibi ülkelerin her zaman ihtiyaç duyduğuna tarih yakından tanıklıklar ediyor...

Bugünün Türkiye'sinin içinde bulunduğu eğitim sorunlarına bu etkinliğin bir nebze de olsa çözüm getirmesi dileğiyle...